

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 21 martie 2017([1](#))

Cauza C-76/16

**INGSTEEL spol. s r.o.,
Metrostav, as,
împotriva
Úrad pre verejné obstarávanie**

[cerere de decizie preliminară formulată de Najvyšší súd Slovenskej republiky (Curtea Supremă a Republicii Slovace)]

„Contracte de achiziții publice – Criterii de selecție calitative – Dovada capacității economice și financiare a operatorului economic – Cale de atac jurisdicțională împotriva unei decizii de excludere a unui operator economic de la o procedură de achiziții publice”

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky (Curtea Supremă a Republicii Slovace) adresează Curții de Justiție, în cererea sa de decizie preliminară, trei întrebări privind interpretarea normelor Uniunii Europene în ceea ce privește criteriile de atribuire a contractelor de achiziții publice și căile de atac împotriva deciziilor autorităților contractante.

2. Primele două întrebări se referă la dovedirea capacității economice și financiare a ofertanților, în sensul Directivei 2004/18/CE([2](#)). Îndoielile instanței de trimitere privesc dovedirea acestei capacități și momentul la care trebuie făcută dovada. Cea de a treia întrebare abordează căile de atac prevăzute în Directiva 89/665/CEE([3](#)), cu privire la care Najvyšší súd (Curtea Supremă) dorește să se clarifice, pe scurt, dacă își mențin efectivitatea atunci când contractul este practic executat la data soluționării căii de atac.

I – Cadrul juridic

A – Dreptul Uniunii

1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

3. Articolul 47 primul și al doilea paragraf are următorul cuprins:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărută și reprezentată.”

2. Directiva 2004/18

4. Potrivit considerentului (33):

„Condițiile de executare a unui contract sunt compatibile cu prezenta directivă, cu condiția să nu aibă, fie direct, fie indirect, un caracter discriminatoriu și să fie anunțate în anunțul de participare sau în caietul de sarcini. Ele pot avea ca obiectiv, în special, încurajarea formării profesionale la locul de muncă, încadrarea în muncă a persoanelor cu dificultăți speciale de integrare, lupta împotriva șomajului sau protecția mediului. Printre altele se poate menționa, ca exemplu, obligația – aplicabilă pe perioada de executare a contractului – de recrutare a șomerilor de lungă durată sau de punere în aplicare a unor acțiuni de formare a șomerilor sau a tinerilor, de respectare pe fond a dispozițiilor prevăzute de convențiile fundamentale ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM), în cazul în care acestea nu au fost deja puse în aplicare în dreptul intern sau de recrutare a unui număr mai mare de persoane cu handicap decât cel impus de legislația internă.”

5. Potrivit considerentului (39):

„Verificarea îndeplinirii cerințelor de către ofertanți, în cazul procedurilor deschise, respectiv de către candidați, în cazul procedurilor restrânse și de negociere cu publicarea unui anunț de participare și în cazul dialogului competitiv, precum și selectarea acestora trebuie efectuate în condiții de transparență. În acest scop, trebuie precizate criteriile nediscriminatorii pe care autoritățile contractante le pot utiliza în vederea selectării concurenților și mijloacele pe care le pot utiliza operatorii economici pentru a dovedi că îndeplinesc respectivele criterii. În același spirit de transparență, autoritățile contractante trebuie să i se solicite să indice, în momentul lansării unei invitații de participare la o procedură de achiziții publice, criteriile de selectare pe care le va folosi în vederea selectării, precum și nivelul capacităților specifice pe care le poate eventual solicita din partea operatorilor economici pentru a-i accepta în procedura de atribuire a contractului de achiziții publice.”

6. Articolul 26 („Condiții de executare a contractului”) prevede:

„Autoritățile contractante pot prevedea condiții speciale privind executarea contractului, cu condiția să fie compatibile cu dreptul comunitar și să fie menționate în anunțul de participare sau în caietul de sarcini. Condițiile de executare a unui contract se pot referi, în special, la aspecte sociale și de mediu.”

7. Articolul 44, intitulat „Verificarea respectării cerințelor și selecția participanților, atribuirea contractelor”, prevede la alineatul (2) după cum urmează:

„Autoritățile contractante pot solicita candidaților și ofertanților să îndeplinească niveluri minime de capacități, în conformitate cu articolele 47 și 48.

Amplerea informațiilor prevăzute la articolele 47 și 48, precum și nivelurile minime de capacități necesare pentru un anumit contract trebuie raportate la și proporționale cu obiectul contractului.

Aceste niveluri minime sunt menționate în anunțul de participare.”

8. Articolul 47 („Capacitate economică și financiară”) prevede:

„(1) Dovada capacității economice și financiare a operatorului economic poate fi făcută, ca regulă generală, prin una sau mai multe dintre următoarele referințe:

(a) declarații bancare corespunzătoare sau, după caz, dovada unei asigurări a riscului profesional;

[...]

(4) Autoritățile contractante precizează, în anunțul de participare sau în invitația ofertantului, ce referință sau referințe au ales, dintre cele prevăzute la alineatul (1), precum și celelalte referințe justificative care trebuie prezentate.

(5) În cazul în care, din motive întemeiate, operatorul economic nu poate prezenta referințele solicitate de autoritatea contractantă, este autorizat să facă dovada capacității sale economice și financiare prin orice alt document pe care autoritatea contractantă îl consideră corespunzător.”

3. Directiva 89/665(4)

9. Potrivit alineatului (1) al articolului 1 („Domeniul de aplicare și disponibilitatea căilor de atac”):

„[...]

Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a garanta că, în ceea ce privește contractele circumscrise domeniului de aplicare al Directivei 2004/18/CE, deciziile luate de autoritățile contractante pot fi supuse unor căi de atac efective și, în special, cât se poate de rapide, în conformitate cu condițiile stabilite la articolele 2-2f din prezenta directivă, în temeiul nerespectării, prin aceste decizii, a legislației comunitare în domeniul achizițiilor publice sau a normelor de drept intern de transpunere a acesteia.”

10. Articolul 2 („Cerințe referitoare la căile de atac”) prevede:

„(1) Statele membre garantează că măsurile luate în privința căilor de atac menționate la articolul 1 prevăd competențe care să permită:

(a) adoptarea unor măsuri provizorii, cel mai rapid posibil și prin intermediul unor proceduri provizorii, în scopul remedierii presupusei încălcări sau prevenirii prejudicierii în continuare a intereselor respective, inclusiv măsuri de suspendare sau care să asigure suspendarea procedurii de atribuire a unui contract de achiziții publice sau a aplicării oricărei decizii luate de autoritatea contractantă;

(b) fie anularea, fie asigurarea anulării deciziilor luate în mod ilegal, inclusiv eliminarea specificațiilor tehnice, economice sau financiare discriminatorii din chemarea la competiție, din documentația de contract sau din orice alt document legat de procedura de atribuire a contractului;

(c) acordarea unor daune interese persoanelor prejudiciate printr-o încălcare.

[...]

(4) Cu excepția cazurilor prevăzute la alineatul (3) și la articolul 1 alineatul (5), exercitarea căilor de atac nu are în mod automat un efect suspensiv asupra procedurilor de atribuire a contractului la care se referă.

[...]

(6) Statele membre pot să prevadă că, în cazul în care se pretind daune interese în temeiul luării în mod ilegal a unei decizii, decizia contestată trebuie să fie mai întâi anulată de către un organism competent în acest sens.

(7) Cu excepția cazurilor prevăzute la articolele 2d-2f, efectele exercitării competențelor menționate la alineatul (1) al prezentului articol asupra unui contract încheiat în urma atribuirii sale sunt stabilite prin dreptul intern.

De asemenea, cu excepția cazurilor în care o decizie trebuie anulată înainte de acordarea unor daune interese, un stat membru poate să prevadă că, după încheierea unui contract în conformitate cu articolul 1 alineatul (5), cu alineatul (3) al prezentului articol sau cu articolele 2a-2f, competența organismului responsabil de soluționarea căilor de atac se limitează la acordarea de daune interese oricărei persoane prejudiciate printr-o încălcare.

(8) Statele membre garantează că deciziile adoptate de organismele responsabile de soluționarea căilor de atac pot fi puse în executare în mod eficient.

[...]"

11. Articolul 2d („Absența efectelor”) prevede:

„(1) Statele membre garantează declararea absenței efectelor unui contract de către un organism responsabil de soluționarea căilor de atac independent de autoritatea contractantă sau faptul că absența efectelor contractului menționat intervine în urma deciziei unui astfel de organism în oricare dintre următoarele cazuri:

- (a) în cazul în care autoritatea contractantă a atribuit un contract fără publicarea prealabilă a unui anunț de participare în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, fără ca acest lucru să fie permis în conformitate cu Directiva 2004/18/CE;
- (b) în cazul încălcării articolului 1 alineatul (5), a articolului 2 alineatul (3) sau a articolului 2a alineatul (2) din prezenta directivă, dacă această încălcare a privat ofertantul care formulează o cale de atac de posibilitatea de a introduce căi de atac precontractuale în cazul în care încălcarea respectivă este combinată cu încălcarea Directivei 2004/18/CE, dacă această încălcare a afectat șansele ofertantului care formulează o cale de atac de a obține contractul;
- (c) în cazurile menționate la articolul 2b litera (c) al doilea paragraf din prezenta directivă, dacă statele membre au invocat derogarea de la termenul suspensiv pentru contractele bazate pe un acord-cadru și un sistem dinamic de achiziție.

(2) Consecințele considerării unui contract drept lipsit de efecte sunt prevăzute în dreptul intern.

Dreptul intern poate să prevadă anularea retroactivă a tuturor obligațiilor contractuale sau să anuleze numai acele obligații care urmează încă să fie executate. În acest ultim caz, statele membre prevăd aplicarea altor sancțiuni în sensul articolului 2e alineatul (2).

(3) Statele membre pot să prevadă posibilitatea ca organismul responsabil de soluționarea căilor de atac, independent de autoritatea contractantă, să nu declare un contract ca fiind lipsit de efecte, chiar dacă acesta a fost atribuit în mod ilegal potrivit alineatului (1), dacă acest organism constată, după analizarea tuturor aspectelor relevante, că motive imperative de interes general impun menținerea efectelor contractului. În acest caz, statele membre prevăd, în schimb, aplicarea unor sancțiuni alternative, în sensul articolului 2e alineatul (2).

Interesele economice legate de capacitatea contractului de a produce efecte pot fi avute în vedere ca motiv imperativ numai dacă, în circumstanțe excepționale, absența efectelor ar conduce la consecințe disproporționate.

Cu toate acestea, interesele economice în legătură directă cu contractul în cauză nu constituie motive imperative de interes general. Interesele economice în legătură directă cu contractul cuprind, printre altele, costurile generate de întârzieri în executarea contractului, costurile generate de lansarea unei noi proceduri de achiziții, costurile generate de schimbarea operatorului economic care execută contractul și costurile cu privire la obligațiile legale ca urmare a lipsei de efecte a contractului.

[...]"

1. Legea privind contractele de achiziții publice (denumită în continuare „LCAP”)

12. Articolul 27, intitulat „Capacitatea economică și financiară”, prevede:

„(1) Capacitatea economică și financiară poate fi, în general, dovedită prin:

a) declarația băncii sau a unei filiale din străinătate a băncii, eventual în forma unei promisiuni de creditare din partea băncii sau a unei filiale din străinătate a băncii,

[...]

(3) În cazul în care, din motive obiective, ofertantul sau candidatul nu își poate demonstra capacitatea economică și financiară prin intermediul unui document determinat, autoritatea contractantă sau entitatea contractantă poate accepta ca această dovadă să fie făcută chiar printr-un alt document.”

II – Situația de fapt și întrebările preliminare

13. Slovenský futbalový zväz (Federația Slovacă de Fotbal) a inițiat o procedură de atribuire(5) a unui contract pentru „restructurarea, modernizarea și construirea de stadioane de fotbal” (denumit în continuare „contractul”)(6), având ca obiect construirea de tribune pe șaisprezece stadioane de fotbal (opt stadioane de categoria 2, șapte de categoria 3 și unul de categoria 4)(7).

14. Potrivit anunțului de participare, ofertanții urmau să își dovedească capacitatea economică și financiară prin „prezentarea unei declarații a unei bănci sau a unei sucursale a unei bănci străine privind acordarea unui credit în cuantum minim de trei milioane de euro pentru perioada de executare a raportului contractual (48 de luni)”(8).

15. Mai concret, se solicita „declarația băncii (contract de credit sau contract de deschidere a unei linii de credit) în sensul că se obligă ca ofertantul, în cazul acceptării ofertei sale, să dispună de o garanție financiară într-un cuantum minim de trei milioane de euro în vederea executării contractului. Din document trebuie să reiasă disponibilitatea resurselor financiare ale ofertantului după încheierea contractului. Documentul trebuie confirmat de o persoană autorizată de bancă în acest scop”.

16. Societățile INGSTEEL spol. s r.o. și Metrostav, a.s (denumite în continuare „Ingsteel și Metrostav”) au participat la procedura de achiziție publică sub forma unei grupări de operatori economici. Oficiul a confirmat respingerea candidaturii comune a acestora pentru nerespectarea condiției prevăzute în clauza III.2.2 din anunțul de participare.

17. Mai exact, Oficiul nu a acceptat ca dovadă a capacității economice și financiare a Ingsteel și a Metrostav declarația bancară privind îndeplinirea corespunzătoare a tuturor obligațiilor sale (care conținea și informația referitoare la deschiderea unei linii de credit în contul curent într-un cuantum mai mare de cinci milioane de euro), nici declarația pe propria răspundere a societăților menționate potrivit căreia, în cazul în care ar fi câștigat contractul de achiziții publice, la momentul încheierii contractului de lucrări și pe întreaga durată a executării contractului, ar fi dispus în contul său de cuantum minim de trei milioane de euro.

18. Ingsteel și Metrostav au formulat o acțiune în fața Krajský súd Bratislava (Tribunalul regional din Bratislava, Republica Slovacă) în anularea deciziei de excludere de la procedura de achiziție publică. Acțiunea a fost respinsă prin hotărârea din 13 ianuarie 2015.

19. Hotărârea instanței a fost atacată în fața Najvyšší súd (Curtea Supremă), care își exprimă îndoielile cu privire la interpretarea articolului 47 din Directiva 2004/18, în special a alineatului (1) litera (a) și a alineatului (4). Pune în discuție respectarea acestor prevederi de către Oficiu, care, pe baza documentelor prezentate de ofertant, consideră că ofertantul nu a demonstrat că situația sa economică și financiară îndeplinește condițiile prevăzute în anunțul de participare.

20. Najvyšší súd (Curtea Supremă) se concentrează pe necesitatea aducerii, ca document justificativ privind capacitatea economică și financiară, a unei promisiuni de creditare cu forță obligatorie, precum și pe refuzul de a accepta declarația unei bănci naționale care, depusă formal ca promisiune de creditare cu forță obligatorie, condiționează acordarea creditului de îndeplinirea unor condiții prevăzute într-un contract ulterior. Solicită să se stabilească dacă, în acest context, capacitatea economică și financiară poate fi demonstrată prin mijloace alternative și dacă este suficientă o declarație pe propria răspundere care să ateste existența unei relații de creditare cu banca într-un cuantum superior celui solicitat în anunțul de participare.

21. În sfârșit, instanța de trimitere solicită să se clarifice dacă împrejurarea că respectivul contract a fost deja aproape complet executat poate fi considerată un impediment din cauza căruia instanța națională nu poate acorda protecția jurisdicțională impusă prin Directiva 89/665 coroborată cu articolul 47 din cartă.

22. Așadar, Najvyšší súd (Curtea Supremă) adresează Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Se poate considera că este conform scopului articolului 47, în special alineatului (1) litera (a) și alineatului (4) din Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii modul de a proceda al unei autorități naționale care, în contextul unei proceduri de achiziții publice pentru un contract în valoare estimată de trei milioane de euro, a considerat că nu sunt îndeplinite cerințele anunțului de participare referitoare la capacitatea economică și financiară a unui ofertant, pe baza unei declarații date pe propria răspundere de acesta din urmă și a informațiilor oferite de bancă, potrivit cărora persoana interesată putea obține un credit bancar special fără scop obligatoriu într-un cuantum limită care depășea valoarea contractului de achiziții?

2) Situația de pe piața serviciilor bancare dintr-un stat membru, în cazul în care banca, în promisiunea sa de creditare cu forță obligatorie, condiționează acordarea mijloacelor financiare de îndeplinirea condițiilor prevăzute în contractul de credit, care nu sunt precizate în mod concret la momentul procedurii de achiziții publice, poate să constituie, potrivit articolului 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18, citată anterior, un motiv întemeiat pentru care ofertantul nu poate prezenta referințele solicitate de autoritatea contractantă sau, în această situație, dovada capacității economice și financiare poate fi făcută printr-o declarație pe propria răspundere care să ateste existența unei relații de creditare suficiente cu banca?

3) În contextul controlului jurisdicțional privind decizia autorității naționale pentru contractele de achiziții publice de a exclude un ofertant, împrejurarea că diversele contracte au fost deja aproape complet executate de ofertantul câștigător, poate fi considerată un impediment obiectiv, din cauza căruia instanța națională nu poate aplica dispozițiile articolului 47 primul și al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene coroborat cu articolul 1 alineatul (1) și cu articolul 2 alineatele (3), (6), (7) și (8) din Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări?”

III – Procedura în fața Curții

23. Ordonanța de trimitere a fost primită la grefa Curții la 11 februarie 2016.

24. La 23 martie 2016, Curtea de Justiție a solicitat Najvyšší súd (Curtea Supremă) să specifice valoarea contractului în litigiu. În răspunsul din 25 aprilie 2016, s-a precizat cuantumul de 25 500 000 de euro plus TVA.

25. Guvernul slovac și Comisia Europeană au formulat observații scrise. Ingsteel și Metrostav și-au declinat dreptul de a interveni în trimiterea preliminară. Organizarea unei ședințe nu a fost considerată

necesară.

IV – Rezumatul observațiilor părților

A – Cu privire la prima întrebare preliminară

26. Guvernul slovac susține că declarația bancară care ar fi trebuit depusă de ofertanți includea o garanție de peste trei milioane de euro pentru întreaga perioadă de executare a raportului contractual (48 de luni). Afirmă că, deși textul articolului 47 alineatele (1) și (4) din Directiva 2004/18 nu prevede o astfel de condiție, economia și scopul directivei sugerează că ofertantul trebuie să dispună de fondurile necesare în perioada de executare a contractului. Acest lucru ar rezulta, prin analogie, din prevederile articolului 47 alineatul (2) din aceeași directivă care permit ofertantului să invoce capacitățile altor entități pentru executarea contractului.

27. Potrivit guvernului slovac, participarea la procedura de achiziții publice fără ca autoritatea contractantă să poată pretinde dovada unei capacități economice și financiare efective pentru garantarea executării contractului ar fi contrară principiului efectivității procedurii de achiziții publice.

28. Comisia consideră că articolul 47 din Directiva 2004/18 se referă la capacitatea economică și financiară a ofertantului la data atribuirii contractului. Dimpotrivă, în ceea ce privește solvabilitatea economică și financiară pe durata executării contractului, ar fi aplicabil articolul 26 din directivă, cu privire la condițiile de executare a contractului. În orice caz, având în vedere termenii întrebării preliminare, propune analizarea condiției impuse ofertantului atât din perspectiva articolului 26, cât și din cea a articolului 47 din Directiva 2004/18.

29. Potrivit Comisiei, articolul 26 din Directiva 2004/18 prevede obligația includerii condițiilor de executare în anunțul de participare, obligație ce este respectată în prezenta cauză, și conformitatea acestor condiții cu dreptul Uniunii. Citând jurisprudența Curții de Justiție, Comisia susține că, având în vedere că Directiva 2004/18 nu reglementează în mod exhaustiv condițiile speciale de executare, acestea pot fi apreciate potrivit dreptului primar al Uniunii.

30. Analizând problema din perspectiva articolului 47 din Directiva 2004/18 și acceptând ampla marjă de apreciere a autorității contractante, Comisia subliniază că această apreciere insistă pe modalitatea de dovedire a capacității economice și financiare. Are îndoieli cu privire la exprimarea clară în anunțul de participare a necesității de a dispune de un împrumut afectat îndeplinirii contractului (care ar permite autorității contractante să aibă certitudinea că mijloacele financiare oferite de bancă sunt folosite efectiv pentru executarea contractului). În opinia Comisiei, întrucât anunțul de participare trebuie să prevadă în mod clar și concis condițiile de participare, nu este posibilă eliminarea unui ofertant pentru nedemonstrarea acordării unui credit pentru îndeplinirea contractului, cu excepția cazului în care această condiție a fost prevăzută în mod expres și neechivoc în anunțul de participare.

B – Cu privire la a doua întrebare preliminară

31. Potrivit guvernului slovac, gruparea întreprinderilor Ingsteel și Metrostav a depus documentația care îi atesta situația economică și financiară la data depunerii ofertelor, fără a dovedi că deținea fonduri pe durata executării contractului, încălcând astfel condițiile procedurii de achiziție publică.

32. Cu privire la posibilitatea de a accepta o declarație dată pe propria răspundere ca dovadă a solvabilității în temeiul articolului 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18, guvernul slovac respinge existența unor circumstanțe care să justifice o astfel de posibilitate, invocând practica bancară slovacă privind obținerea creditelor afectate.

33. Comisia consideră că un motiv suficient pentru aplicarea articolului 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18 este existența unor fapte obiective, neimputabile ofertantului, care îl împiedică să prezinte documentele solicitate de autoritatea contractantă pentru dovedirea capacității sale economice și financiare.

C – Cu privire la a treia întrebare preliminară

34. Guvernul slovac pleacă de la faptul că Directiva 89/665 nu atribuie efect suspensiv acțiunilor formulate împotriva deciziilor de atribuire a contractelor de achiziții publice și prevede mecanisme atât pentru anularea deciziei de atribuire sau de încheiere a contractului, cât și pentru acordarea daunelor interese.

35. Comisia interpretează că, prin cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere dorește să se clarifice dacă, în pofida contestării deciziei de excludere a unui ofertant, executarea contractului este un temei suficient pentru suspendarea procedurii judiciare. Comisia consideră că Directiva 89/665 nu oferă o bază suficientă pentru o astfel de suspendare.

V – **Aprecieri**

A – *Cu privire la prima întrebare preliminară*

36. Deși nu se poate trasa cu ușurință o linie de demarcație, în măsura în care aceasta există, între aplicarea normelor juridice, pe de o parte, și interpretarea acestora, pe de altă parte, îi revine instanței de trimitere atribuția să aplice dreptul său intern (inclusiv, în prezenta cauză, clauzele anunțului de participare), iar Curții de Justiție să îi faciliteze acesteia interpretarea articolului 47 alineatul (1) litera (a) și alineatul (4) din Directiva 2004/18. A aprecia dacă documentația depusă de Ingsteel și de Metrostav pentru demonstrarea capacității lor economice și financiare se conformează anunțului de participare este sarcina instanței naționale, iar nu a Curții de Justiție.

37. Facem această precizare, întrucât, la prima întrebare preliminară, instanța de trimitere subliniază că autoritatea contractantă națională considerase că oferta Ingsteel și Metrostav nu îndeplinea una dintre condițiile din anunțul de participare. Stabilirea corectitudinii sau a incorectitudinii juridice a acestei decizii este de competența instanțelor naționale. Interpretând Directiva 2004/18, Curtea de Justiție poate oferi anumite indicații hermeneutice, însă nu se poate subroga instanțelor naționale în funcțiile acestora, cum ar fi cea de analiză completă a documentației depuse de ofertantul exclus și de verificare a respectării termenilor concreți ai anunțului de participare.

38. Potrivit articolelor 44 și 47 din Directiva 2004/18, pentru verificarea capacităților participanților la procedura de achiziție publică, pot fi impuse niveluri minime ale capacității economice și financiare, care trebuie justificată fie prin mijloacele și prin referințele precizate în anunțul de participare [articolul 47 alineatele (1) și (4)], fie prin orice alte documente pe care autoritatea contractantă le consideră adecvate [alineatul (5)].

39. Jurisprudența Curții de Justiție este constantă în a afirma că articolul 47 din Directiva 2004/18 „acordă o libertate destul de mare autorităților contractante”, întrucât, spre deosebire de articolul 48, le „autorizează în mod expres [...] să aleagă referințele justificative care trebuie prezentate de candidați sau de ofertanți pentru a-și dovedi capacitatea economică și financiară. Având în vedere că articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18 se referă la articolul 47 menționat, există aceeași libertate de alegere în ceea ce privește nivelurile minime de capacitate economică și financiară”(9).

40. Clauza III.2.2 din anunțul de participare impunea, ca modalitate de dovedire a capacității economice și financiare a ofertanților, ca certificatul bancar privind acordarea unui credit în quantum minim de trei milioane de euro să fie valabil „pentru perioada de executare a raportului contractual (48 de luni)”.

41. Părțile nu contestă nici nivelul de solvabilitate necesar (care se traduce în valoarea creditului bancar), nici cerința privind demonstrarea solvabilității prin intermediul unui document emis de entitatea financiară. Mai degrabă, litigiul se referă la valabilitatea acoperirii bancare solicitate în anunțul de participare: creditul să fie disponibil „pentru perioada de executare a raportului contractual”, respectiv pe durata celor 48 de luni în care trebuia executat contractul. Această cerință încalcă articolele 44 și 47 din Directiva 2004/18? Pentru motivele detaliate în continuare, considerăm că răspunsul este negativ.

42. După cum am precizat, Comisia distinge între regimurile prevăzute în articolele 26 și 47 din Directiva 2004/18: articolul 47 se referă la dovedirea capacității economice și financiare a ofertantului

la data atribuirii contractului, în timp ce articolul 26 este aplicabil în ceea ce privește precizarea condițiilor pentru *perioada de executare*.

43. Nu împărtășim acest punct de vedere. Articolul 26 din Directiva 2004/18 pune accentul pe anumite condiții speciale privind executarea contractului și se răsfrânge doar asupra obiectivelor sociale și de mediu. Lectura considerentului (33)(10) este edificatoare atunci când face referire la condițiile de executare a unui contract care „pot avea ca obiectiv, în special, încurajarea formării profesionale la locul de muncă, încadrarea în muncă a persoanelor cu dificultăți speciale de integrare, lupta împotriva șomajului sau protecția mediului”.

44. Dimpotrivă, articolele 44 și 47 din Directiva 2004/18, prevăzând niveluri minime ale capacității, presupun că dovada acestei capacități trebuie să se refere la perioada de executare a contractului. Nu ar fi rezonabil să se solicite informații privind solvabilitatea doar la data atribuirii contractului, iar autoritatea contractantă să nu aibă posibilitatea de a solicita garanții cu privire la menținerea capacității economice și financiare a viitorului adjudecatar în perioada de executare a contractului.

45. În opinia noastră, este conform cu această interpretare faptul că articolul 47 alineatul (4) din Directiva 2004/18 permite, ca expresie a amplei marje de apreciere de care dispune autoritatea contractantă, completarea referințelor prevăzute la alineatul (1) cu „celelalte referințe justificative”, iar alineatul (2) al aceluiași articol prevede posibilitatea de a „pune în evidență [...] capacitățile altor entități”, dacă se dovedește autorității contractante că ofertantul va dispune de mijloacele necesare pentru a-și respecta obligațiile cu sprijinul acestora.

46. Jurisprudența Curții de Justiție oferă indicații valoroase privind obiectivul acestei reglementări. În perioada în care Directiva 92/50/CEE(11) era în vigoare, Hotărârea Holst Italia(12) a semnalat că „autorității contractante îi revine sarcina de a verifica capacitatea ofertantului de a executa un contract determinat. Această verificare are în special ca obiectiv să ofere autorității contractante garanția că ofertantul va putea utiliza efectiv mijloacele de orice natură de care se prevalează *în perioada acoperită de contract*”. Și continuă afirmând, cu privire la capacitățile rezultate din asocierea cu alte entități, că „pentru a-și demonstra capacitățile financiare, economice și tehnice în scopul de a fi admisă să participe la o procedură de achiziție publică, [...] îi incumbă să facă dovada că dispune efectiv de mijloacele acestor organisme sau întreprinderi, care nu îi aparțin în mod exclusiv și care sunt necesare *executării contractului*”(13).

47. Acest argument conform căruia capacitatea trebuie evaluată ca indicator al posibilității de executare corectă a contractului este prezent în jurisprudența care a interpretat Directiva 2004/18. În Hotărârea din 18 octombrie 2012, cauza Édukövízig și Hochtief Solutions(14), Curtea de Justiție a precizat că elementele selectate de autoritatea contractantă (incluse, în cauza respectivă, în bilanț) „pentru a formula un nivel minim de capacitate economică și financiară trebuie să fie în mod obiectiv apte să ofere informații cu privire la această capacitate în privința unui operator economic și că pragul stabilit astfel trebuie să fie adaptat la importanța contractului în cauză, în sensul că constituie în mod obiectiv un indiciu pozitiv al existenței unei baze economice și financiare suficiente pentru a *finaliza executarea acestui contract*”(15).

48. În sfârșit, în alte cauze în care s-a analizat posibilitatea ofertanților de a se sprijini pe capacitățile unor terți, Curtea a condiționat această posibilitate de dovedirea în fața autorității contractante a faptului că ofertanții vor dispune de mijloacele necesare pentru executarea contractului(16). Atunci când este vorba de mijloace financiare sau economice, este rezonabil ca durata acestora să nu fie efemeră, ci să subziste până la îndeplinirea obligațiilor contractuale.

49. În opinia noastră, articolele 44 și 47 din Directiva 2004/18, deși permit entităților contractante să impună ofertanților un nivel minim al capacității economice și financiare, le autorizează în același timp să solicite în anunțurile de participare prezentarea unor dovezi privind o bază economică și financiară suficientă pentru executarea contractului, pe întreaga durată a acestuia. Cum am subliniat anterior, punând în aplicare această prevedere, autoritățile contractante dispun de o amplă marjă de apreciere.

50. Făcând uz de libertatea de configurare a condițiilor privind solvabilitatea și mijloacele prin care aceasta poate fi dovedită, considerăm că în prezenta cauză entitatea contractantă putea să solicite documentele bancare în condițiile prevăzute în clauza III.2.2 din anunțul de participare, întrucât:

- Quantumul creditului, de până la trei milioane de euro, era raportat la și proporțional cu obiectul contractului (a cărui valoare globală depășea 25 de milioane de euro), astfel cum prevede articolul 44 alineatul (2) din Directiva 2004/18.
- Perioada căreia i se aplica această garanție privind solvabilitatea emisă de o bancă coincidea cu cea a executării contractului, ceea ce, reiterăm, este coerent (și rezonabil) în lumina a tot ceea ce precedă.

51. Având în vedere aceste premise, instanța de trimitere trebuie să stabilească dacă, efectiv, mijloacele de probă scrise aduse de Ingsteel și de Metrostav îndeplineau condițiile anunțului de participare în ceea ce privește capacitatea economică și financiară, inclusiv în ceea ce privește durata creditului bancar și afectarea sa pentru îndeplinirea contractului pe întreaga perioadă stabilită pentru executarea sa.

B – *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

52. Articolul 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18 prevede că, „[î]n cazul în care, din motive întemeiate, operatorul economic nu poate prezenta referințele solicitate de autoritatea contractantă, este autorizat să facă dovada capacității sale economice și financiare prin orice alt document pe care autoritatea contractantă îl consideră corespunzător”.

53. Aplicarea acestei prevederi în prezenta cauză ar implica dovedirea faptului că Ingsteel și Metrostav nu se aflau în situația de a-și asuma condițiile „normale” stabilite de autoritatea contractantă pentru dovedirea capacității economice și financiare. Aceasta ar fi situația dacă, în Slovacia, un ofertant nu ar putea obține de la entitățile financiare un credit pentru îndeplinirea contractului, în termenii impuși prin clauza III.2.2 din anunțul de participare.

54. În acest context, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă ar fi eficientă declarația pe propria răspundere a unui ofertant potrivit căreia, în cazul în care ar câștiga contractul de achiziții publice, ar dispune în contul său de quantumul minim de trei milioane de euro, care corespunde quantumului creditului solicitat, atât la momentul încheierii contractului cu autoritatea contractantă, cât și pe întreaga durată a executării sale.

55. Aplicarea articolului 47 alineatul (5) din directivă implică, în primul rând, faptul că operatorul economic nu poate prezenta referințele solicitate de autoritatea contractantă și, în al doilea rând, că această imposibilitate este determinată de „motive întemeiate”. Prezentarea unor mijloace alternative pentru dovedirea solvabilității este posibilă doar în cazul în care sunt întrunite ambele condiții.

56. Așadar, în prezenta cauză, se impunea demonstrarea imposibilității „obiective”(17) de a obține un credit bancar afectat îndeplinirii contractului, pe durata de executare a raporturilor contractuale. Este vorba de o constatare de natură pur factuală care revine instanței de trimitere. Aceasta ar trebui să analizeze dacă practica bancară din Slovacia interzice ofertanților, cum ar fi Ingsteel și Metrostav, să obțină o declarație bancară conform condițiilor de participare(18).

57. În cazul în care instanța de trimitere ar decide că este posibilă obținerea unui astfel de angajament bancar în țara respectivă, argumentul pentru aplicarea articolului 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18 pur și simplu nu ar exista.

58. Dimpotrivă, dacă obținerea acestui angajament bancar ar fi imposibilă, ar putea fi analizate mijloacele alternative prezentate de ofertant pentru dovedirea solvabilității. Totuși, se impune a semna că imposibilitatea prezentării referințelor impuse în condițiile de participare trebuie analizată din punct de vedere obiectiv: simplul fapt că, din cauza unor circumstanțe singulare caracterizate chiar de insuficiența resurselor economice, ofertanții nu au putut avea acces la un credit bancar conform condițiilor de participare nu este un „motiv întemeiat”.

59. Potrivit ordonanței de trimitere, ofertantul a invocat, ca mijloc alternativ, declarația pe propria răspundere la care ne-am referit. În primul rând, eficiența acestei declarații privind solvabilitatea trebuie apreciată de autoritatea contractantă, întrucât aceasta are sarcina de a se pronunța dacă documentul este „corespunzător” în acest sens, potrivit articolului 47 alineatul (5) *in fine* din Directiva 2004/18.

60. Decizia de a nu accepta acest document poate fi atacată, logic, în fața instanței naționale, care, la rândul său, trebuie să îi analizeze temeiurile și motivarea pentru a clarifica dacă autoritatea contractantă și-a depășit marja de apreciere acordată la articolul 47 alineatul (5) *in fine* pentru a „consider[a] corespunzător” mijlocul de probă alternativ prezentat de ofertant. Din nou, Curtea de Justiție nu poate nici substitui instanța națională în luarea acestei decizii, care este legată de factori de fapt, nici concluziona dacă declarația pe propria răspundere a ofertantului este, într-o situație concretă, o garanție economică și financiară suficientă pentru executarea contractului.

C – *Cu privire la a treia întrebare preliminară*

61. Suntem de acord cu guvernul slovac în ceea ce privește faptul că a treia întrebare adresată de Najvyšší súd (Curtea Supremă) este neclară, atât din perspectiva situației de fapt descrise, cât și a conținutului în sine.

62. Cu privire la situația de fapt, instanța de trimitere transcrie, pe de o parte, opinia Oficiului, conform căreia situația este „irreversibilă și nu poate fi modificată nici chiar în cazul unei decizii de revizuire a atribuirii contractului de achiziții publice din partea Consiliului Oficiului”, întrucât contractele erau deja în curs de executare(19). Pe de altă parte, ordonanța admite, ca premisă a întrebării preliminare, ipoteza în care „obiectul evaluat al procedurii administrative inițiale a dispărut, adică participarea la o procedură de achiziții publice, cu alte cuvinte posibilitatea de a redeschide procedura inițială de cerere de ofertă, este împiedicată de realizarea contractului de achiziții publice de către entitatea căreia i-a fost atribuit contractul”.

63. Plecând de la această premisă, ceea ce pare să intereseze instanța de trimitere este în esență dacă, potrivit articolului 47 din cartă coroborat cu articolul 1 alineatul (1) și cu articolul 2 alineatele (3), (6), (7) și (8) din Directiva 89/665, faptul că respectivul contract a fost aproape complet executat reprezintă un impediment pentru ca ofertantul exclus să exercite acțiunile pertinente cu privire la decizia de atribuire, inclusiv obținând declararea nulității acesteia.

64. Articolele din Directiva 89/665 transcrise de instanța de trimitere sunt cele din varianta inițială a directivei, care nu mai era în vigoare la data procedurii de achiziție publică (16 noiembrie 2013). Prin urmare, referințele normative trebuie adaptate la textul consolidat după intrarea în vigoare a reformei aplicate prin Directiva 2007/66(20).

65. În concluziile din cauza Connexion Taxi Services(21) am subliniat că, „[f]ață de deciziile autorităților contractante (când este vorba, desigur, despre contracte aflate sub incidența Directivei 2004/18), statele membre trebuie să garanteze persoanelor interesate că au la dispoziție căi de atac prin care să se stabilească, rapid și eficient, dacă aceste decizii au încălcat dreptul Uniunii în domeniul contractelor de achiziții publice sau reglementările naționale care îl transpun în ordinele juridice respective. Aceasta este, în fond, finalitatea Directivei 89/665”.

66. Cu acest obiectiv general, articolul 2 din Directiva 89/665 are în vedere două scenarii procesuale diferite: a) o procedură de urgență care permite adoptarea unor măsuri provizorii în faza anterioară încheierii contractului și b) celelalte căi de atac pentru anularea unui act administrativ de atribuire și, dacă este cazul, daunele interese, admitând că hotărârea instanței de apel se limitează la acestea din urmă.

67. Or, având în vedere că acțiunea exercitată de Ingsteel și de Metrostav în fața instanțelor slovace a fost o acțiune în anulare, o eventuală admitere a concluziilor acestora ar trebui să permită, în principiu, declararea nulității deciziei de atribuire a contractului(22). Totuși, instanța de trimitere ar

considera(23) că declararea nulității nu ar implica, în practică, reluarea procedurii, astfel încât situația creată să poată fi inversată.

68. Având în vedere că articolul 2 alineatul (4) din Directiva 89/665 admite că introducerea unei căi de atac nu are efect suspensiv automat, este logic ca directiva să prevadă posibilitatea ca exercitarea acțiunii în anulare se vizeze un contract care fie este în curs de executare, fie a fost deja executat.

69. În realitate, Directiva 89/665 nu adoptă o soluție univocă în această privință. În anumite situații (articolele 2d-2f), sunt aplicabile dispozițiile directivei(24) care permit organismelor responsabile de soluționarea căilor de atac chiar să nu declare contractul drept lipsit de efecte, în pofida faptului că a fost atribuit ilegal, dacă există motive imperative de interes general care impun menținerea efectelor contractului, fără a aduce atingere aplicării unor sancțiuni și a daunelor interese(25). Dimpotrivă, conform altor dispoziții [articolul 2 alineatul (7) din directivă], dispozițiile naționale sunt cele care determină efectele căilor de atac asupra contractelor încheiate.

70. Între aceste posibilități care trebuie avute în vedere de instanța de trimitere (sau de organismul responsabil de soluționarea căilor de atac), cea inadmisibilă este ca situația *de facto* a executării contractului să fie considerată un impediment insurmontabil pentru clarificarea legalității deciziei prin care ofertantul a fost exclus. Indiferent de soluția de drept procesual cu cel mai înalt grad de conformitate cu Directiva 89/665 (și cu dreptul național care o transpune), precum și de consecințele practice asupra efectelor contractului, interesul recurenților pentru o decizie judiciară care să le acorde, dacă acțiunea este admisă, cel puțin daune interese pentru eliminarea ilegală din procedura de selecție va subsista.

71. Încă o dată, revine instanței naționale sarcina de a aprecia repercusiunile unei ipotetice declarări a nulității deciziei de atribuire a contractului încheiat.

VI – Concluzie

72. Având în vedere argumentele prezentate anterior, propunem Curții de Justiție să răspundă la întrebările adresate de Najvyšší súd Slovenskej republiky (Curtea Supremă a Republicii Slovace) după cum urmează:

- „1) Articolul 47, în special alineatul (1) litera (a) și alineatul (4) din Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii, nu se opune includerii într-un anunț de participare a unor cerințe privind capacitatea economică și financiară a adjudecatarului similare celor incluse în anunțul de participare care a dat naștere litigiului principal. Respectarea sau nerespectarea acestor cerințe de către ofertanții excluși este apreciată de instanța națională.
- 2) Revine instanței de trimitere sarcina de a se pronunța cu privire la existența sau la inexistența unui «motiv întemeiat», în sensul articolului 47 alineatul (5) din Directiva 2004/18/CE, care împiedică un ofertant să prezinte referințele solicitate de autoritatea contractantă. În caz afirmativ, instanței de trimitere îi revine totodată sarcina de a aprecia dacă, potrivit dreptului slovac, o declarație pe propria răspundere cu privire la solvabilitate dată de ofertant poate fi acceptată ca garanție economică și financiară adecvată.
- 3) Faptul că ofertantul câștigător a executat practic în întregime contractul nu poate fi considerat un impediment pentru exercitarea de către ofertanții excluși a acțiunilor corespunzătoare, în aplicarea articolului 47 primul și al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene coroborate cu articolul 1 și cu articolul 2 din Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări.”

[2](#) Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii (JO 2004, L 134, p. 114, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 116).

---

[3](#) Directiva Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative privind aplicarea procedurilor de recurs la atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări (JO 1989, L 395, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 237).

---

[4](#) Este reprodus textul astfel cum rezultă din Directiva 2007/66/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2007 de modificare a Directivelor 89/665/CEE și 92/13/CEE ale Consiliului în ceea ce privește ameliorarea eficacității căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziții publice (JO 2007, L 335, p. 31).

---

[5](#) Deși Slovenský futbalový zväz (Federația Slovacă de Fotbal) a intervenit în calitate de autoritate contractantă, în faza finală a procedurii a participat Úrad pre verejné obstarávanie (Oficiul pentru contractele de achiziții publice, denumit în continuare „Oficiul”).

---

[6](#) Anunțul de participare a fost publicat la 16 noiembrie 2013 în suplimentul la *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. 223/2013 și în Buletinul oficial al contractelor de achiziții publice din Slovacia (referință 18627-MSP).

---

[7](#) Clasificarea stadioanelor de fotbal este prevăzută în Regulamentul UEFA aprobat în reuniunea din 24 martie 2010. Sunt stabilite patru categorii în ordine ascendentă, de la 1 la 4, în funcție de criterii privind spațiul destinat jucătorilor și personalului (inclusiv spațiile de parcare), privind spectatorii și mijloacele de comunicare.

---

[8](#) Clauza III.2.2.

---

[9](#) Hotărârea din 18 octombrie 2012, *Édukövizig și Hochtief Solutions* (C-218/11, EU:C:2012:643, punctul 28).

---

[10](#) Citată expres de Curtea de Justiție în Hotărârea din 17 noiembrie 2015, *RegioPost* (C-115/14, EU:C:2015:760, punctul 56).

---

[11](#) Directiva Consiliului din 18 iunie 1992 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de servicii (JO 1992, L 209, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 50).

---

[12](#) Hotărârea din 2 decembrie 1999 (C-176/98, EU:C:1999:593, punctul 28). Sublinierea noastră.

---

[13](#) Concluziile avocatului general Léger în cauza *Holst Italia* (C-176/98, EU:C:1999:447) conțin, la punctele 24-26, indicații utile privind prerogativele autorității contractante de a evalua capacitatea ofertanților de a executa contractul în modalitatea dorită. Acesta este scopul articolelor 31 și 32 din Directiva 92/50 (privind capacitatea economico-financiară și, respectiv, tehnică) atunci când tind să „protejeze interesul entității contractante de ofertele operatorilor economici mai preocupați de adjudecarea contractelor lucrative decât de îndeplinirea obligației principale care le incumbă pe baza acestor contracte, respectiv executarea sa minuțioasă”.

---

[14](#) Cauza C-218/11, EU:C:2012:643, punctul 29.

---

[15](#) Sublinierea noastră. Aceasta a fost *ratio decidendi* a hotărârii și a fost reflectată în răspunsul preliminar.

---

[16](#) Hotărârea din 10 octombrie 2013, Swm Costruzioni și Mannocchi Luigino (C-94/12, EU:C:2013:646, punctul 29), Hotărârea din 14 ianuarie 2016, Ostas celtnieks (C-234/14, EU:C:2016:6, punctul 23), și Hotărârea din 7 aprilie 2016, Partner Apelski Dariusz (C-324/14, EU:C:2016:214, punctul 33).

---

[17](#) La punctul 16 din ordonanța de trimitere sunt folosiți chiar termenii „imposibilitatea obiectivă de a obține documentația solicitată de entitatea contractantă”.

---

[18](#) Potrivit punctului 20 din ordonanța de trimitere, „Oficiul s-a întemeiat pe precizările din partea a două bănci slovace, care s-au exprimat cu privire la posibilitatea de a obține o promisiune de creditare fără forță obligatorie și una cu forță obligatorie și cu privire la diferența care există între aceste două opțiuni”.

---

[19](#) Ordonanța reproduce observațiile Oficiului: „[e]ntitatea contractantă, la 3 august 2014, a încheiat legal un acord-cadru, în temeiul căruia au fost încheiate ulterior patru contracte de achiziții pentru construirea următoarelor stadioane: NTC Poprad, la 15 august 2014, stadionul de fotbal din Bardejov, la 24 februarie 2015, stadionul de fotbal din Zvolene, la 20 mai 2015, stadionul de fotbal din Podbrezová, la 22 mai 2015”.

---

[20](#) A se vedea nota de subsol 4 din prezentele concluzii.

---

[21](#) Cauza C-171/15, EU:C:2016:506.

---

[22](#) La punctele 62-69 din concluziile din cauza Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej și Petrotel (C-231/15, EU:C:2016:440), am precizat că, în general, declararea nulității unei decizii administrative are efecte retroactive astfel încât, în lipsa unei măsuri provizorii de suspendare a efectelor, anularea deciziei administrative atrage obligația de desființare a efectelor sale. Acest criteriu general permite totuși anumite excepții care nu sunt străine de dreptul Uniunii și am menționat chiar domeniul contractelor de achiziții publice și sistemul căilor de atac introdus în Directiva 89/665 prin Directiva 2007/66.

---

[23](#) Oficiul afirma, potrivit punctului 23 din ordonanța de trimitere, că, „după rămânerea definitivă a deciziei Oficiului cu privire la contestație, autoritatea contractantă a procedat la desfășurarea procedurii de achiziții publice”.

---

[24](#) Cu privire la anularea și la lipsa de efecte a contractelor încheiate, punctul 42 din Hotărârea din 11 septembrie 2014, Fastweb (C-19/13, EU:C:2014:2194), arată că „pentru situațiile prevăzute, printre altele, la articolul 2d din [D]irectiva [89/665], măsurile care pot fi luate în scopul căilor de atac îndreptate împotriva autorităților contractante nu sunt stabilite decât potrivit normelor prevăzute de această directivă”.

---

[25](#) Articolul 2d alineatul (3). Alineatul (2) al aceluiași articol autorizează legislațiile naționale să stabilească „anularea retroactivă a tuturor obligațiilor contractuale” sau „să anuleze numai acele obligații

care urmează încă să fie executate”.